

รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย* MODEL OF PROPERTY MANAGEMENT OF MONASTERIES IN THAILAND

อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, พระสมุห์ประจักษ์ มหาปณฺโญ

Apinya Chatchofa, Phrasamu Prajirak Mahapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: prajirak.mak@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. สังเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย 2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย 3. พัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัด และ 4. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่รวมระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเข้าด้วยกัน

ผลการวิจัยพบว่า นโยบายสำคัญในการจัดการทรัพย์สินของวัด ได้แก่ การบันทึกและตรวจสอบการเงินอย่างโปร่งใส การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาบุคลากร โดยมีความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินทางด้านกฎหมาย การบริหารและความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพดีมากและผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และรูปแบบการบริหารจัดการผสมผสานระหว่างหลักพุทธธรรม กฎหมาย และการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยอาศัยความร่วมมือจากคณะสงฆ์ รัฐ และประชาสังคม ผลการวิจัยนี้จะช่วยยกระดับการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ทรัพย์สินของวัด; ประเทศไทย

Abstract

This research aimed: 1. To synthesize policies and strategies for monastery asset management in Thailand; 2. To examine the feasibility of establishing a Buddhist Asset Management Office; 3. To develop an operational database system for monastery assets; and 4. To propose a model for monastery asset management in Thailand, conducted by mixed- methods approach, integrating documentary research, qualitative research, and action research.

The findings revealed that key policies for monastery asset management included transparent financial recording and auditing, promoting community participation, utilizing assets for public benefit, establishing management committees based on good governance principles, and personnel development. The establishment of a Buddhist Asset Management Office was found to be feasible in terms of legal structure, administrative capacity, and inter-agency collaboration. Furthermore, the developed asset database system was highly effective and received the highest level of user satisfaction. The proposed management model integrates Buddhist principles, legal frameworks, and modern management practices, emphasizing collaboration among the Sangha, the state, and civil society. The results of this research contributed to enhancing the efficiency of monastery asset management through cooperative implementation across all relevant sectors.

Keywords: Management; Monastic Properties; Thailand

บทนำ

ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน พบว่าคณะสงฆ์ประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด ระเบียบการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ดังจะเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏในสื่อมวลชนเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างวัดกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่เนือง ๆ เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าว สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดซึ่งมีความใกล้ชิดกับวัดที่สุด ก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก้ไขได้อย่างทันท่วงที ส่งผลให้พระสงฆ์กระทำผิดกฎหมายและถูกดำเนินคดี

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทาง หลักการ และระบบที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ 1. สำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งจะทำหน้าที่ทบทวน ศึกษาข้อระเบียบ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้วัดและคณะสงฆ์สามารถบริหารงานก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เป็นไปตามเกณฑ์ทางกฎหมาย และ

2. การนำเทคโนโลยีระบบปฏิบัติการจัดการทรัพย์สินของวัด มาใช้ในการบันทึกข้อมูลทรัพย์สินสมบัติของวัดทั้งสิ่งของเคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้ ซึ่งจะช่วยให้ทั้งวัดและประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง

จากการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนานโยบายและนวัตกรรมเชิงพุทธสำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษที่ 21 อันได้แก่ 1. แนวทางการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธรูปศาสนาระดับจังหวัด และ 2. ระบบปฏิบัติการทรัพย์สินของวัด (Application) ซึ่งจะช่วยบรรเทาปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ และช่วยให้พระสงฆ์และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธรูปศาสนาในประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยเพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 4 ประเภท ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เน้นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัด การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์และความพึงพอใจของพระสังฆาธิการ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งดำเนินการใน 5 ขั้นตอน คือ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการระยะที่หนึ่ง ร่วมดำเนินการระยะที่สอง ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

- 2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ใน 4 จังหวัด รวมประชากร 22,556 รูป
- 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ใน 4 จังหวัด ใช้กลุ่มตัวอย่าง 394 รูป โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ
- 2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 40 รูป ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 20 คน ประชาชนท้องถิ่นและชาวบ้าน จำนวน 20 คน และ

นักวิชาการศาสนา จำนวน 20 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 80 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 5 ประเภท

3.1 แบบสอบถามสำหรับพระสงฆ์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด

3.2 แบบสอบถามสำหรับพระสังฆาธิการ เพื่อสำรวจความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.3 แบบสัมภาษณ์ เน้นการวิเคราะห์นโยบาย กลยุทธ์ กฎหมาย และรูปแบบการจัดการทรัพย์สิน

3.4 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ มุ่งเน้นยืนยันและรับรองนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

3.5 ชุดปฏิบัติการวิจัย ประกอบด้วย 5 ชุดปฏิบัติการ สำหรับการขับเคลื่อนเครือข่ายเชิงปฏิบัติการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 10 ระยะ เริ่มจากการจัดประชุมทีมวิจัยและสร้างเครื่องมือ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม การพัฒนาระบบสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนา และระบบปฏิบัติการ การนำนวัตกรรมไปทดลองใช้ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การรายงานความก้าวหน้า การสรุปองค์ความรู้และถ่ายทอดสู่ชุมชน การจัดทำสื่อเผยแพร่ การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ และการนำเสนอบทความเผยแพร่ในระดับชาติและนานาชาติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรม SPSS/PC วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยประเด็นในการวิเคราะห์ได้แก่ นโยบายและบริบทที่เกี่ยวข้อง กลยุทธ์ กฎหมายคณะสงฆ์ องค์ประกอบ และรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย" มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์การจัดการทรัพย์สินของวัด ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนา พัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัด และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัด นโยบายหลักที่ควรดำเนินการ ได้แก่ การกำหนดมาตรการบันทึกและตรวจสอบการเงินและบัญชีอย่างโปร่งใส การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจและจัดการทรัพย์สิน การกำหนดนโยบายการใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดตั้งคณะกรรมการวัดตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการ

กลยุทธ์สำคัญ ประกอบด้วย การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภาคเอกชน การเสริมสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่น การสร้างความมั่นคงทางการเงิน การเพิ่มทักษะด้านการจัดการ การพัฒนาระบบบัญชีและรายงาน และการปรับปรุงการสื่อสารกับชุมชน

2. ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนา การจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนามีความเป็นไปได้และจำเป็น โดยเริ่มจากการศึกษากฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อขออนุมัติจากมหาเถรสมาคม และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างการบริหารควรประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารระดับจังหวัด คณะกรรมการอำนวยการ และผู้อำนวยการสำนัก โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนและจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ

3. ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัด ระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 โมดูลหลัก ได้แก่ โมดูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติ โมดูลวิธีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน และโมดูลการลงทะเบียนทรัพย์สินของวัด โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ได้แก่ PHP, Laravel Framework, Vue.js และ MySQL ระบบมีการเชื่อมโยงกับระบบอื่นผ่าน API เพื่อลดขั้นตอนและความผิดพลาดในการทำงาน

ผลการประเมินพบว่า ระบบมีประสิทธิภาพในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.65 จากคะแนนเต็ม 5) โดยด้านความปลอดภัยของข้อมูลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.82) และผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54)

4. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด รูปแบบที่เหมาะสมควรเป็นการผสมผสานระหว่างหลักพุทธธรรม หลักกฎหมายคณะสงฆ์และบ้านเมือง และหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการการเงินและบัญชี การจัดการที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง การจัดการศาสนสมบัติ และการจัดการรายได้และผลประโยชน์

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ หลักโภควิภาค หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ส่วนหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่นำมาใช้คือหลัก POSDCORB ซึ่งช่วยให้การบริหารจัดการเป็นระบบ มีเป้าหมาย และมีกลไกควบคุมติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นความถูกต้องตามพระธรรมวินัย ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัด การกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ที่ชัดเจนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งนโยบายที่เสนอในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยในการจัดการการเงิน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดตั้งคณะกรรมการวัด เพื่อให้หลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับหลักการสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ที่ยึดหลักประชาธิปไตย หลักการกระจายอำนาจและหลักธรรมาภิบาล เพื่อป้องกันการทุจริตและสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชน (พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ (เฉลิม สุมะโธ), 2563)

นอกจากนี้ กลยุทธ์สำคัญที่เสนอ เช่น การใช้เทคโนโลยี การสร้างความร่วมมือกับชุมชน การเสริมสร้างความโปร่งใส การสร้างความมั่นคงทางการเงิน เป็นต้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ที่เน้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการจัดสรรทรัพยากรและการปรับตัวต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Barney & Hesterly, 2019) ดังนั้น หากวัดสามารถนำนโยบายและกลยุทธ์ที่เสนอไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทเฉพาะของวัด ก็จะสามารถพัฒนาการบริหารจัดการทรัพย์สินให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้

2. ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนา การจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาจะเป็นกลไกสำคัญในระดับนโยบายที่จะช่วยให้การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างมีระบบและมาตรฐานมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการกำกับดูแล การติดตาม และการให้คำแนะนำ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่ามีแนวทางและความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักดังกล่าว โดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สิ่งสำคัญ คือ การมีโครงสร้างองค์กรของสำนักที่ชัดเจน และการพัฒนาระบบและกลไกในการดำเนินงาน เช่น การจัดทำคู่มือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูล การพัฒนาบุคลากร การสร้างเครือข่าย การจัดทำแผนระยะตื้น ตลอดจนการติดตามและประเมินผลที่ต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถยกระดับมาตรฐานการจัดการศาสนสมบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม (ปกรณ์ นิลประพันธ์, 2562) อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งสำนักดังกล่าวต้องอาศัยเวลาและความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ อย่างจริงจัง

โดยเฉพาะการปรับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และการสร้างความเข้าใจกับคณะสงฆ์ในวงกว้าง เพื่อให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัด การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดถือเป็นก้าวสำคัญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของประเทศไทย ที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการและการสร้างคลังความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559)

จากผลการวิจัยพบว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในระดับดีถึงดีมาก ทั้งในด้านความปลอดภัย ความพึงพอใจของผู้ใช้ และประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการออกแบบระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน จะทำให้ระบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างใดก็ตาม เพื่อให้ระบบฐานข้อมูลสามารถใช้งานได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาระบบให้ทันสมัยอยู่เสมอ รวมถึงการส่งเสริมการใช้งานของวัดต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีของบุคลากรควบคู่กันไป

4. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในบริบทไทย การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยนั้น นอกจากจะต้องยึดหลักกฎหมายและหลักการบริหารสมัยใหม่แล้ว สิ่งสำคัญคือการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการทรัพย์สินด้วย ทั้งในมิติของการจัดสรรและใช้ทรัพย์สินอย่างเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา คุณธรรมและจริยธรรมของผู้เกี่ยวข้อง และการป้องกันการใช้ทรัพย์สินในทางที่ผิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่มุ่งให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประโยชน์ทางจิตใจ ควบคู่ไปกับประโยชน์ทางวัตถุ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (คณาจารย์ มจร, 2551)

นอกจากนี้ การที่งานวิจัยนี้เสนอแนวทางการจัดการทรัพย์สินของวัดโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาสังคม ก็สอดคล้องกับแนวคิดประชารัฐซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างพลังร่วมและทักษะบริหารรัฐกิจแนวใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2561) ซึ่งหากวัดสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารจัดการที่ผสมผสานหลักการต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสมตามแต่ละบริบทแล้ว ก็จะทำให้การจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อวัด พุทธศาสนิกชน และสังคมโดยรวม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรนำผลการศึกษานี้ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

วัดต่าง ๆ ควรนำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการทรัพย์สินที่เสนอในงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของวัด เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษานำนโยบายและรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดไปปฏิบัติใช้จริงในบริบทต่าง ๆ โดยการศึกษาเชิงลึก เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จและอุปสรรคในการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

- คณาจารย์ มจร. (2551). *แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2561). *แนวคิดประชารัฐกับการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2562). *การยกระดับมาตรฐานการจัดการศาสนสมบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ (เฉลิม สุขเมโธ). (2563). *หลักการสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Barney, J. B. & Hesterly, W. S. (2019). *Strategic Management and Competitive Advantage: Concepts and Cases* (6th ed.). New York: Pearson.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper. & Row.

RETRACTED